

تابلی در بحث حقوق شهروندی در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران

دکتر سید محمدعلی موسوی درچه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تاملی در مبحث حقوق شهروندی در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران

تالیف:

دکتر سید محمدعلی موسوی درچه

انتشارات موجک

سرشناسه : موسوی درچه، سیدمحمدعلی، ۱۳۶۳-

عنوان قرارداد: ایران. قوانین و احکام - Iran. Laws, etc

عنوان و نام پدیدآور: تاملی در مبحث حقوق شهروندی در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران / سیدمحمدعلی موسوی درچه.

مشخصات نشر: تهران: انتشارات موجک، ۱۴۰۰.

مشخصات ظاهری: ۱۰۷ص.

شابک: ۴-۳۴۹-۹۹۴-۶۰۰-۹۷۸-۷۳۰۰۰۰ ریال

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

یادداشت: کتابنامه: ص. [۱۰۳] - ۱۰۷؛ همچنین به صورت زیرنویس.

موضوع: حقوق مدنی -- ایران

موضوع: Civil rights -- Iran

موضوع: قانون اساسی -- ایران

موضوع: Constitutions -- Iran

رده بندی کنگره: KMH۵۰۰

رده بندی دیویی: ۳۴۶/۵۵

شماره کتابشناسی ملی: ۸۴۲۲۱۴۲

انتشارات موجک

واتساپ: ۰۹۳۶۳۰۳۱۲۵۸ کانال: telegram.me/mojak1

تلفن مرکز پخش: ۰۲۶۳۲۷۰۵۳۱۸ - ۰۲۶۳۲۷۲۱۸۱۹ - ۰۲۱۶۶۱۲۷۵۹۳ - ۰۲۱۶۶۴۲۹۷۳۳

ایمیل: mojakpublication@yahoo.com

سایت: www.mojak.ir

عنوان: تاملی در مبحث حقوق شهروندی در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران

تالیف: دکتر سید محمدعلی موسوی درچه

مشخصات ظاهری: ۱۰۷ صفحه، قطع وزیری

چاپ اول: تابستان ۱۴۰۰، تیراژ: ۵۰۰ جلد

قیمت: ۷۳۰۰۰۰ ریال، شابک: ۴-۳۴۹-۹۹۴-۶۰۰-۹۷۸

کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر برای انتشارات موجک محفوظ است. هیچ شخص حقیقی و حقوقی حق چاپ و تکثیر این اثر را به هر شکل و صورت اعم از فتوکپی، چاپ کتاب و ... را ندارد. متخلفین به موجب بند ۵ ماده قانون حمایت از ناشرین تحت پیگرد قانونی قرار می گیرند.

تقديم به

آستان قدسى و ساحت ملكوتى حقيقت قرآن كريم

الذى ضرب بين يدى رسول الله بسيفين، وطعن برمحين، وهاجر الهجرتين، وباع البيعتين، وقاتل بدر والحنين، ولم يكفر بالله طرفه العين، صالح المومنين، وارث النبيين، قانع الملحدين، يعسوب المسلمين، نورالمجاهدين، زين العابدين، تاج البكائين، اصبرالصابرين، افضل القائمين من آل ياسين رسول رب العالمين، انزع البطين، باب اليقين، جبل الله المتين، شافع يوم الدين، المصلى احدى وخمسين، فاروق الدين، امام المتقين، خير المهتدين، افضل السابقين، حجه الله على الخلق اجمعين، مويد بجبرائيل، منصور بميكائيل، محامى عن حرم المسلمين، قاتل ناكثين وقاسطين ومارقين، المجاهد اعداء الله الناصيين، افخر من مشى من قريش اجمعين، اول من اجاب واستجاب لله ولرسوله من المومنين، اول سابقين، قاصم معتدين، مييد مشركين، سهم من مرامى الله على المنافقين، لسان حكمه العابدين، ناصر دين الله، ولى امر الله، عيبه علم الله، بستان حكمت الله، ليث الثرى، غيث الورى، حتف العدى، مفتاح الندى، مصباح الدجى، سمح سخي، بهلول بهى، رضى مرضى، زكى ابطحي، مقدار همام، صابر صوام، مهذب قوام، شجاع قمقام، قاطع اصلاب، مفرق احزاب، قانع باب خبير، قاتل مرحب ومن كفر، افضل من حج واعتمر، وهلل وكبر، وصام وافرط، وحلق ونحر، ليث الحجاز، صاحب الاعجاز، كبش العراق، الامام بالنص واستحقاق، مكى مدنى، خيفى عقبى، بدرى احدى، مهاجرى شجرى، امام التقى، اخ المصطفى، شقيق النبى المجتبى، ابن عم الرسول، زوج البتول، سيف الله المسلول، المرود له الشمس عند الافول، وارث المشعرين، الذى لم يشرك بالله طرفه عين، اسمح كل ذى كفين، افصح كل ذى شفتين، ابوالسبطين الحسن والحسين، عين المشارق والمغارب، تاج لوى بن غالب، اسد الله الغالب، غالب كل غالب، ومطلوب كل طالب،

على بن ابيطالب عليه افضل صلوات المصلين وآلاف التحيه والثناء

امامى كه بر منبر صلاى سلونى زد همو كه فرمود: «سرّ الكتب المنزلة فى القرآن و سرّ القرآن فى فاتحة الكتاب و سرّ فاتحة الكتب فى بسم الله الرحمن الرحيم، و سر بسم الله الرحمن الرحيم فى نقطة تحت الباء و أنا نقطة تحت الباء.» تقديم به خزانه علم خدا كه فرمود: «لو شئت لأوقرت سبعين بعيرا من باء بسم الله الرحمن الرحيم» وغير او كه را

سزاست كه اين اثر تقديم او كنم؟

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذي جعلنا من المتمسكين بولايه امير المؤمنين والائمة المعصومين عليهم افضل صلوات المصلين

از الطاف الهی است که مومنان از آن هنگام که سر ارادت بر آستان قدسی قرآن و اهل بیت فرود آورده‌اند فرّ و شکوه یافته‌اند و از نسیم «ولقد کرّمنا بنی آدم» متنعم گشته‌اند پس از حمد و ثنای حضرت حق که موفق به چنین توفیقم کرد و اقامه صلوات بر ترجمان وحیش که به عین عنایت یاری‌ام نمودند، تقدیر و سپاس فراوان از اساتید گرانقدر و گرانمایه‌ام که به پایداری خویش پایدارم نمودند. که سلطان سریر ارتضاء امام علی بن موسی الرضا المرتضی فرمودند:

من لم یشکر المنعم من المخلوقین لم یشکر الله عزوجل

تقدیر از

همسر عزیزم

به پاس محبت‌های بی‌دریغش که هرگز فراموش نخواهم کرد.

همیشه شکرگزار و قدردان جواهر وجودش در کنارم هستم.

تقدیم به

و با سپاس از دو وجود مقدس:

به پاس تعبیر عظیم و انسانی‌شان، از کلمه ایثار و از خودگذشتگی

به پاس عاطفه سرشار و گرمای امیدبخش وجودشان که در سردترین روزگاران بهترین پشتیبان بود.

به پاس قلب‌های بزرگشان که فریادرس بود و سرگردانی و ترس در پناهمان به شجاعت می‌گرائید.

آنان که ناتوان شدند تا ما به توانایی برسیم...

موهایشان سپید شد تا ما روسفید شویم...

و عاشقانه سوختند تا گرمابخش وجود ما و روشنگر راهمان باشند...

این مجموعه را به ارواح طیبه والد مکرم ام (آقاجون) مرحوم حضرت آیت الله سید ابوالقاسم موسوی

درچه ای و والده مکرمه ام حافظ قرآن، مروج احکام، سلاله پاک حضرت زهرا سلام الله علیها

مرحومه حاجیه خانم موسوی درچه ای تقدیم می‌نمایم.

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

دیباجه ۱

فصل اول: حقوق شهروندی ۵

۱-۱ بررسی واژگان حقوق شهروندی ۵

۲-۱ سیر تاریخی طرح حقوق شهروندی ۸

۳-۱ ایده حقوق شهروندی ۸

۴-۱ مفهوم شهروندی ۹

۵-۱ مبانی حقوق شهروندی ۱۰

۶-۱ حقوق شهروندی ۱۳

فصل دوم: حقوق شهروندی در ایران ۱۷

۱-۲ بررسی حقوق شهروندی در ایران ۱۷

۲-۲ سابقه حقوق شهروندی در ایران ۲۰

۳-۲ آموزش حقوق شهروندی ۲۰

۴-۲ مصادیق حقوق شهروندی در ایران ۲۲

۱-۴-۲ سه نوع حق در ارتباط با رشد شهروندی ۲۲

۲-۴-۲ حقوق شهروندی در قانون برنامه چهارم توسعه ماده ۱۰۰ ..... ۲۳

۳-۴-۲ ماده ۱۳۰ ..... ۲۴

۲-۴-۴ سایر موارد..... ۲۵

فصل سوم: آزادی‌های اساسی شهروندان در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران

۲۷ .....

۱-۳ حقوق و آزادی‌های فردی (شخصی)..... ۲۷

۲-۳ آزادی‌های مربوط به اندیشه و بیان ۳۰

۱-۲-۳ اصل آزادی عقیده ۳۱

۲-۲-۳ اصل آزادی مطبوعات ۳۱

۳-۲-۳ اصل آزادی بیان ۳۲

۴-۲-۳ اصل آزادی احزاب و گروه‌های سیاسی ۳۳

۵-۲-۳ اصل آزادی تشکیل اجتماعات و راهپیمایی‌ها (گردهمانی)..... ۳۴

۶-۲-۳ اصل آزادی مذهب ۳۴

۳-۳ امنیت قضایی شهروندان ۳۷

۴-۳ حقوق و آزادی‌های مدنی (اجتماعی)..... ۳۹

فصل چهارم: کرامت انسانی در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران..... ۴۳

۱-۴ کرامت انسانی در قانون اساسی ۴۳

۲-۴ تعریف لغوی کرامت انسانی ۴۵

۳-۴ تعریف اصطلاحی کرامت انسانی ۴۵

۴-۴ مبانی نظری کرامت ذاتی انسان ۴۷

۱-۴-۴ نظریه «خودمختاری اخلاقی» کانت ۴۷

۲-۴-۴ نظریه کرامت مبتنی بر وحی ۴۹

۵-۴ ماهیت بحران تعارض و جنبه‌ها مختلف آن ۵۰

۱-۵-۴ مقررات حمایتی قانون اساسی درباره موضوع کرامت انسانی ۵۰

۲-۵-۴ مقررات نفی‌کننده کرامت انسانی در قانون اساسی ۵۳

- ۶-۴ علل و عوامل پیدایش بحران تعارض ۵۸
- ۶-۴-۱ رویکردهای متناقض در مورد کرامت انسانی..... ۵۸
- ۶-۴-۲ رویکرد دینی کلاسیک و سنتی..... ۵۹
- ۶-۴-۳ رویکرد روشن فکری دینی ۶۱
- ۶-۴-۴ رویکرد حقوق بشری و سکولار..... ۶۲
- ۶-۴-۵ ناسازگاری احکام فقهی با یکدیگر..... ۶۴
- ۶-۴-۷ راه حل های خروج از بحران تعارض ۶۵

فصل پنجم: حقوق شهروندی اقلیت ها در جمهوری اسلامی ایران ۶۷

- ۱-۵ مقدمه ۶۷
- ۲-۵ مطالبات اقلیت ها..... ۶۹
- ۳-۵ پیشینه حقوق اقلیت ها در ایران..... ۷۲
- ۴-۵ جایگاه اقلیت ها در اسلام..... ۷۳
- ۵-۵ حقوق اقلیت ها در قانون اساسی جمهوری اسلامی ۷۵
- ۶-۵ حقوق اقلیت های مذهبی ۷۶
- ۱-۶-۵ برابری حقوق با دیگر آحاد جامعه ۷۶
- ۲-۶-۵ آزادی در پای بندی به عقاید دینی خود (آزادی وجدان) و عمل به شعایر آن ۷۶
- ۳-۶-۵ حقوق اجتماعی و سیاسی اقلیت های دینی ۷۷
- ۷-۵ اقلیت های مذهبی ۷۹
- ۱-۷-۵ برابری حقوق با دیگر افراد عضو جامعه ایران ۷۹
- ۲-۷-۵ آزادی عقیده و انجام شعایر مذهبی ۷۹
- ۳-۷-۵ حقوق اجتماعی و سیاسی ۸۰
- ۸-۵ اقلیت های قومی..... ۸۰

فصل ششم: تضمین حقوق شهروندان در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران .. ۸۵

۸۵	.....	۱-۶ مقدمه
۸۶	.....	۲-۶ حقوق برای همه
۸۶	.....	۱-۲-۶ حق حیات
۸۸	.....	۲-۲-۶ حق بر تمامیت جسمانی
۸۹	.....	۳-۲-۶ حق در برابری انسانی
۹۰	.....	۴-۲-۶ حق بر تمامیت انسانی یا وجود انسان بماهو انسان
۹۱	.....	۵-۲-۶ حق داوری عادلانه
۹۲	.....	۳-۶ حقوق برای ایرانیان
۹۳	.....	۱-۳-۶ حقوق سیاسی - مدنی
۹۵	.....	۲-۳-۶ حقوق فرهنگی
۹۶	.....	۳-۳-۶ حقوق اقتصادی و اجتماعی
۹۷	.....	۴-۶ تضمین حقوق شهروندان در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران

فصل هفتم: جمع بندی ۱۰۱

منابع ۱۰۳

..... ۱۰۳ منابع فارسی

..... ۱۰۷ منابع انگلیسی

دیباچه

حقوق اساسی مبین دیدگاه کلان حاکمیت به نحوه حکمرانی و اداره‌ی امور شهروندان با اجرای قواعد حقوقی است. این قواعد با دو رویکرد مهم حقوقی مواجه است. حقوق شهروند و حق حاکمیت دولت. اما هنر حقوق اساسی در این است که بین این دو رویکرد تعادلی منطقی برقرار سازد. بر اساس این منطق، یکی از عمده‌ترین مباحث حقوق اساسی هر جامعه، حقوق افراد و تعیین محدودیت قدرت زمامداران است که از آن با عنوان "حقوق و آزادی‌های اساسی" یا "حقوق و تکالیف حکومت و افراد" یاد می‌کنند. در بین مکاتب مختلف دو نگرش نگرش اصالت فرد و اجتماع به عنوان دو محور اساسی، مورد پذیرش قانونگذاران قرار گرفته و متون مربوطه اغلب کشورها، با قبول اصالت یکی از این مکاتب مبنای حقوق آن کشور، قرار گرفته و بر اساس آن، این حقوق تعریف شده‌اند.

از آن جایی که یکی از بخش‌های مهم قانون اساسی هر کشوری، بخش حقوق و آزادی‌های اساسی مردم است، این بخش مهم‌ترین رکن هر قانون به شمار می‌آید، زیرا در این بخش است که اسب سرکش قدرت با لجام قانون اساسی محدود می‌شود و رابطه‌ی افراد با دولت مشخص می‌گردد. بر این مبنا حقوق ملت، از مباحث محوری نظام‌های سیاسی است که در قانون اساسی نظام‌های سیاسی بر آن تأکید می‌شود و کشورهای مختلف جهان می‌کوشند آن را سرلوحه‌ی قانون اساسی و درخشان‌ترین فصل آن قرار دهند. به همین دلیل، قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، نیز اصول متعددی را به حقوق و آزادی‌های فردی، اجتماعی، قضایی و امنیتی مردم اختصاص داده است. از آن جایی که آزادی از محورهای اساسی و از آرمان‌ها و اهداف اصلی انقلاب اسلامی ایران بوده است. این هدف که در شعار "استقلال، آزادی، جمهوری اسلامی" تجلی یافته بود. پس از پیروزی انقلاب، در قانون اساسی آن متبلور شد. در واقع می‌توان گفت قیام و انقلاب بزرگ مردم ایران در راستای آزادی خواهی و "نفی هرگونه ستم‌گری و ستم‌کشی و سلطه‌پذیری" (اصل ۲، بند ۶) و استقلال و تأسیس جمهوری اسلامی، قابل تحلیل و بررسی است. نیز در مقدمه‌ی قانون اساسی آمده است: "شیوه‌ی

حکومت از دیدگاه اسلام برخاسته از موضع طبقاتی و سلطه‌گری فردی یا گروهی نیست، بلکه تبلور آرمان سیاسی ملتی هم‌کیش و هم‌فکر است که به خود سازمان می‌دهد تا در روند تحول فکری و عقیدتی راه خود را به سوی هدف نهایی (حرکت به سوی الله بگشاید. " و آن‌گاه می‌خوانیم: "قانون اساسی تضمین‌گر نفی هر گونه استبداد فکری و اجتماعی و انحصار اقتصادی می‌باشد و در خط گسستن از سیستم استبدادی، در سپردن سرنوشت مردم به دست خودشان تلاش می‌کند. لذا با یک نگرش کلی می‌توان ادعا نمود که قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران به دور از افراط و تفریط، نه همانند حکومت‌های غربی پیش از رنسانس، حقوق و آزادی‌های اساسی مردم را به کلی نادیده می‌گیرد و نه همانند پس از آن، حقوق اجتماع را از متن قانون حذف می‌کند. با این نگاه است که توجه به حقوق مردم و آزادی‌های عمومی و اجتماعی در صدر نکته‌های مهم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران قرار گرفته است، به همین جهت یک فصل از قانون اساسی به حقوق ملت اختصاص داده شده است. قانون اساسی مذکور به عنوان مهم‌ترین محور قوانین در تعیین و تعریف حدود آزادی‌های فردی، از یک سو، حد و مرز آزادی افراد را در برابر عملکرد قدرت و از سوی دیگر، حدود اعمال قوای عمومی را در برخورد با حوزه‌ی حقوق فردی ترسیم می‌کند. این قانون که مبین نهادهای فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی جامعه ایران است، در کنار تعیین و تعریف حدود آزادی‌های ملت، متضمن تامین حقوق و آزادی‌های فردی ایشان نیز هست. (خسروی، ۱۳۸۸، ص ۲۱-۲۳)

آزادی‌های فردی به رسمیت شناخته شده در قانون اساسی را می‌توان به جهات ذیل تقسیم بندی کرد: ۱- حقوق و آزادی‌های فردی (شخصی)، ۲- آزادی‌های مربوط به اندیشه و بیان، ۳- امنیت قضایی شهروندان، ۴- حقوق و آزادی‌های مدنی (اجتماعی)، معذالک در میان آزادی‌های مذکور، اصولاً آزادی‌های مربوط به اندیشه و آزادی‌های فردی به عنوان بدیهی و ابتدایی‌ترین و در عین حال مهم‌ترین حقوق و آزادی‌های فردی شهروندان از اهمیت ویژه‌ای برخوردارند. مهم‌ترین آزادی‌های مربوط به اندیشه شامل آزادی عقیده، آزادی مذهب، آزادی بیان و آزادی مطبوعات و مهم‌ترین آزادی‌های عملکرد فردی شامل آزادی تن، آزادی انتخاب مسکن و اقامتگاه، آزادی مکاتبات و ارتباطات و آزادی رفت و آمد می‌شود. اما مهم‌ترین حقوق و آزادی‌هایی که در این کتاب مورد بحث است، به شرح زیر می‌باشد:

- ۱- حق برابری همه مردم در برابر قانون.
- ۲- حق برخورداری همه مردم از حقوق مساوی، بدون در نظر گرفتن رنگ، نژاد، زبان و مانند اینها.
- ۳- حمایت یکسان قانون از زن و مرد و برخورداری هر دو آنها از همه حقوق انسانی، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی با رعایت موازین اسلامی.
- ۴- حق برخورداری مردم از امنیت و مصونیت از جهت حیثیت، جان، مال، حقوق، مسکن و شغل.
- ۵- حق مصونیت از تجسس.
- ۶- حق برخورداری از امنیت و مصونیت قضایی؛ براءت، منع شکنجه، منع هتک حیثیت و تعرض.
- ۷- حق آزادی بیان، قلم و مطبوعات در حدود مقرر در اسلام.
- ۸- حق برخورداری از آزادی‌های گروهی؛ مانند تشکیل احزاب، جمعیت‌ها، انجمن‌های سیاسی و صنفی و انجمن‌های اسلامی و راهپیمایی‌ها.
- ۹- حق آزادی‌های فکری و عقیدتی و منع تفتیش عقاید.
- ۱۰- حق آزادی کار و شغل.
- ۱۱- حق برخورداری از تامین اجتماعی.
- ۱۲- حق برخورداری رایگان از وسایل آموزش و پرورش.
- ۱۳- حق برخورداری از مسکن متناسب با نیاز.
- ۱۴- حق انتخاب محل اقامت.
- ۱۵- حق دادخواهی و رجوع به دادگاه‌های صالح و حق در دسترس داشتن این گونه دادگاه‌ها.
- ۱۶- حق انتخاب وکیل و حق فراهم شدن امکانات تعیین وکیل در صورت عدم توانایی فرد برای انتخاب وکیل.
- ۱۷- حق داشتن تابعیت ایرانی برای هر فرد ایرانی و حق برخورداری اتباع خارجه از تابعیت ایرانی در حدود قوانین.

شیوه سازماندهی کتاب حاضر به صورت زیر می‌باشد.

فصل اول: حقوق شهروندی

فصل دوم: حقوق شهروندی در ایران

فصل سوم: آزادی‌های اساسی شهروندان در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران

فصل چهارم: کرامت انسانی در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران

فصل پنجم: حقوق شهروندی اقلیت‌ها در جمهوری اسلامی ایران

فصل ششم: تضمین حقوق شهروندان در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران

فصل هفتم: جمع‌بندی

در پایان، بر خود لازم می‌دانم که از همه عزیزان و بزرگوارانی که در مراحل گوناگون آماده‌سازی این کتاب بنده را یاری نموده‌اند، صمیمانه تقدیر و تشکر نمایم.

دکتر سید محمدعلی موسوی درچه

تابستان ۱۴۰۰

Reflections on the Issue of Citizenship Rights in the Constitution of the Islamic Republic of Iran

Dr. Seyed Mohammad Ali Mousavi Darcheh

حقوق اساسی مبین دیدگاه کلان حاکمیت به نحوه حکمرانی و اداره‌ی امور شهروندان با اجرای قواعد حقوقی است. این قواعد با دو رویکرد مهم حقوقی مواجه است. حقوق شهروندی و حق حاکمیت دولت. اما هنر حقوق اساسی در این است که بین این دو رویکرد تعادلی منطقی برقرار سازد. بر اساس این منطق، یکی از عمده‌ترین مباحث حقوق اساسی هر جامعه، حقوق افراد و تعیین محدودیت قدرت زمامداران است که از آن با عنوان "حقوق و آزادی‌های اساسی" یا "حقوق و تکالیف حکومت و افراد" یاد می‌کنند. در بین مکاتب مختلف دو نگرش نگرش اصالت فرد و اجتماع به عنوان دو محور اساسی، مورد پذیرش قانونگذاران قرار گرفته و متون مربوطه اغلب کشورها، با قبول اصالت یکی از این مکاتب مبنای حقوق آن کشور، قرار گرفته و بر اساس آن، این حقوق تعریف شده‌اند.

از آن جایی که یکی از بخش‌های مهم قانون اساسی هر کشوری، بخش حقوق و آزادی‌های اساسی مردم است، این بخش مهم‌ترین رکن هر قانون به شمار می‌آید، زیرا در این بخش است که اسب سرکش قدرت با لجام قانون اساسی محدود می‌شود و رابطه‌ی افراد با دولت مشخص می‌گردد. بر این مبنا حقوق ملت، از مباحث محوری نظام‌های سیاسی است که در قانون اساسی نظام‌های سیاسی بر آن تأکید می‌شود و کشورهای مختلف جهان می‌کوشند آن را سرلوحه‌ی قانون اساسی و درخشان‌ترین فصل آن قرار دهند. به همین دلیل، قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، نیز اصول متعددی را به حقوق و آزادی‌های فردی، اجتماعی، قضایی و امنیتی مردم اختصاص داده است. از آن جایی که آزادی از محورهای اساسی و از آرمان‌ها و اهداف اصلی انقلاب اسلامی ایران بوده است. این هدف که در شعار "استقلال، آزادی، جمهوری اسلامی" تجلی یافته بود. پس از پیروزی انقلاب، در قانون اساسی آن متبلور شد.

